

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Compendium Rhetoricum

Norimbergae, 1699

Capitulum V. De figuris amplificationis

urn:nbn:de:bsz:31-105401

Quid est Licentia?

Licentia Græce παρρησία dicitur, cum ea, quæ sentimus, libere dicimus, commonefaciendi vel objurandi causa, nihil metu offensio- nis reticentes vel dissimulantes; ut, *Johannes ad Herodem Marci VI: Non licet tibi habere uxorem fratris tui!*

Ad Herenn. Nimirum, Quirites, estis animis simplicibus & mansue- xis, nimium creditis unicuique &c.

CAPVT V.

De Figuris Amplifica-
tionis.*Quid sunt Figure Amplifica-
tionis?*

QUÆ non tantum ornant & illu-
strant, sed etiam augent & am-
plificant orationem.

G 6

Vnde

Vnde oriuntur hæ Figure?

Ex Locis Dialecticis sive Topicis;
nimirum ex Definitione, Divisione
seu Enumeratione Partium, Genere,
Causis, Adjunctis & Circumstantiis,
Contrariis ac Similibus.

[Retinebimus hic eum Locorum Topicorum
ordinem, quem supra Lib. II. sectati su-
mus.]

*Ex Definitione.**Quid est Auxesis?*

Cum verbo utimur, quod rei
magnitudinem superare videtur, &
atrocius proprii loco substituimus;
ut, *Cum latronem dicimus, qui sce-*
leratus; Asinum, qui stolidus; Mu-
tum, qui nihil respondeat.

Quid est Tapinosi?

Cum extenuandæ rei gratia ver-
bum mollius sive mitius loco pro-
prij usurpatur; ut, *Cum perstrinxis-*
se dicimus eum, qui vulneravit; se-
verum,

Empedoclis ab Empedocle represento

~~Quoniam Empedocleus in Sicilia~~
~~quibusdam locis in Sicilia~~
in Sicilia in verbis Empedocleus

Synonymia. a Eurōropa.

Quoniam in Sicilia
in Sicilia in verbis Empedocleus
conjugione.

Quoniam in Sicilia
in Sicilia in verbis Empedocleus
in Sicilia in verbis Empedocleus

verum, quod
qui adula

[Duas has
nulli re

Q

Cum si

bis intelli

presum;

lum? q. d.

Qu

Cum m

gnificanti

mitto, rec

Qu

Quae ca

mutatis ve

Quid sum

Salica gladi

le mucro per

et morum tuo

verum, qui crudelis sit; affabilem,
qui adulator.

[Duas hasce Figuras ad Hyperbolen non-
nulli referre inalunt.]

Quid est Emphāsis?

Cum significantius aliquid ex ver-
bis intelligitur, sive latens, sive ex-
pressum; ut Virgil. *Cantando tu il-
lum? q. d. indoctus peritissimum?*

Quid est Synonymia?

Cum multa verba idem pæne si-
gnificantia conjungimus; ut: *Pro-
mitto, recipio, spondeo.*

Quid est Expolitio?

Quæ eandem sententiam com-
mutatis verbis explicat; ut, Cic.
*Quid tuus ille, Tubero, in acie Phar-
salica gladius agebat? Cujus latus il-
le mucro petebat? Quis sensus erat
armorum tuorum?*

G 7

Quid

Quid est Definitio?

Quæ rei alicujus proprietates breviter & absolute complectitur; ut, ad Herenn. *Majestas Reip. est, in qua continetur dignitas & amplitudo Civitatis.* Vel: *Injuria sunt, quæ aut pulsatione corpus, aut convitio aures, aut aliqua turpitudine vitam cujuspiam violant.* Ibid.

*Ex Divisione sive Enumeratione Partium.**Quid est Distributio?*

Cum id, quod summam dici poterat, diducendo per partes latius explicatur, ut, cum Genus in suas species, aut Totum in suas partes vel membra distribuimus; ut, Cic. *Cujus omnes corporis partes ad nequitiam sunt appositissima: oculi ad lasciviam, manus ad rapinam, venter ad aviditatem & libidinem, pes ad fugam &c.*

Quid

Quid est Congeries?

Cum plures dictiones coacervantur res diversas significantes; ut, Terent. *In amore omnia haec insunt vitia: injuria, suspiciones, inimicitia, inducia, bellum, pax rursus.*

Quid est Incrementum?

Cum velut gradibus quibusdam ab infimo pervenitur ad summum; ut, *Veni, vidi, vici.* Item: *Percussit, sauciavit, occidit.*

Quid est Expeditio?

Cum rationibus compluribus, quibus aliqua res aut fieri aut non fieri potuerit, caeterae tolluntur, una relinquitur, quam nos intendimus; ut, *Necesse est, cum constet istum nostrum fundum fuisse, ostendas te aut vacuum possedisse, aut usu tuum fecisse, aut emisse, aut hereditate tibi venisse. Vacuum, cum ego adessem, possidere non potuisti. Tuum usu fecisse*

*cisse etiam nunc non potes. Emtio
nulla profertur. Hereditate tibi, me
vivo, mea pecunia venire non potuit.
Relinquitur ergo, ut me vi de fundo
meo dejeceris. Ad Herenn.*

Ex Loco Generis.

Quid est Assumptio?

*Cum de Specie locuturi Genus as-
sumimus; ut, Cum omnis eruditio
plurimum affert & ornamenti & ad-
jumenti mortalibus, tum precipue
Philosophia.*

Quid est Gnome?

*Est generale quoddam dictum,
continens præceptum de vita & mo-
ribus, aut de vulgari rerum eventu
loquens; ut, Obsequium amicos, ve-
ritas odium parit. Terent.*

Quid est Epiphonema?

*Est sententia generalior, quæ ad
finem rei jam narratæ aut probatæ
addi-*

Emis
ibi, me
potuit.
le fundo
is.

mus af
rudicio
& ad
acipue

dictum,
ta & mo.
eventu
icos, ve.

na?
que ad
e probare
addi

[Faint, mostly illegible text]

Enim debet sine vano nutu esse
majorem, timens sero babere fidem
nonnu vltis da vltis nonnu specie
ordeni vltis in Genus in vltis

gnome a vltis, Sententia

ff is in Generalis vltis, vltis
in vltis nonnu vltis in vltis
in vltis vltis, vltis vltis vltis
vltis vltis vltis vltis vltis

Epiphonema επιφωνίαι etc

ff is in generalis vltis, vltis
in vltis vltis vltis vltis vltis

additur, admirationis augenda gratia; ut, ^{Dono 10920/101118/13/24} *Tanta molis erat Romanam condere gentem!* Vel: *Adeo a teneris asvescere multum est.*

Ex Loco Caussarum.

Quid est Aetiologia?

Cum propositi alicujus causam statim subjicimus; ut, Cic. *Grata tibi esse officia mea non miror: cognovi enim te gratisimum omnium.*

Quid est Translatio?

Quando causa alicujus rei transfertur in personam vel rem digniorem; ut Cic. pro M. Marcello: *Tueri vitam, Caesar, debes, si non tua causa, at Reip. ; quia maxime expedie Reip. te vivere.*

Quid est Gradatio?

Cum ex præcedente semper membro repetitis verbis, quasi per gradus ascendit oratio; ut, *Secunda res pariunt*

pariunt negligentiam, negligentia temeritatem, temeritas evertit hominem.

[Gr. dicitur κλιμαξ, & est quædam causarum & effectuum conglobatio; ut: Africano industria virtutem, virtus gloriam, gloria æmulos comparabit. Cic.]

Ex Loco Adjunctorum & Circumstantiarum.

Quid est Hypotyposis?

Cum res ita clare copioseque exponitur, ut coram geri ac spectari videatur; id quod fit circumstantiis diligenter persequendis; ut, Cic. in Descriptione Convivii M. Antonii Philipp. II: Personabant omnia vocibus ebriorum, natabant pavimenta vino, madebant parietes &c. Plin. Lib. V. Epist. 20. n. 14: Vix confederamus, & nox non quasi illunis aut nubila, sed qualis in locis clausis lumine extincto: audires ululatus feminarum, infantum quiritatus, clamores virorum &c. Quid

Proso pro oraphia. a prooutor
8

Et istius in scribendis
vase in dno quod istum
vbi dno in unum scribitur
et in unum scribitur dno

Topo oraphia a totos veg
8 γεαρω scribo

Et istius in scribendis
vbi dno in unum scribitur
a totos veg

Choro ses ve a ve

Et istius in scribendis
vbi dno in unum scribitur
vbi dno in unum scribitur

Qu
Est
vel fict
attribu
III. ica
Mon

[Pro
Co
ch
scr

Est
vacua
bium p
audist

[Loci
qual
Reg
init.

Qu
Est c
Etis, A

Quid est Prosopographia?

Est descriptio personæ vel veræ vel fictæ, a variis animi corporisq; attributis; ut, Polyphemus *Aeneid.* III. ita describitur:

*Monstrum horrendum, informe, ingens,
cui lumen ademptum &c.*

[Prosopographiæ majores inveniuntur apud Corn. Nepotem, Svetonium, Plutarchum, qui Vitas illustrium Virorum descriperunt.]

Quid est Topographia?

Est Loci descriptio; ut, *Urbem Syracusas maximam esse Græcarum urbium pulcherrimamq; omnium, sæpe audistis &c. Cte. Verr. VI.*

[Loci ficti descriptio vocatur *Topothesia*; qualis est *Inferorum & Elysi Aeneid. VI. Regiæ Solis* apud Ovid. *Metamorph. Lib. II. int.*]

Quid est Chronographia?

Est descriptio Temporis; ut *Noctis, Aeneid. IV: Nox erat & placidum*

*dum carpebant fessa soporem corpora
per terras &c. Descriptio Veris apud
Horat. Solvitur acris hiems &c. Od.
IV. Lib. I.*

EX LOCO CONTRARIORUM.

Ex J. A. D. L. J.
**Quid est Contentio sive An-
tithesis?**

Cum per contraria verba aut con-
trarias sententias amplificatur ora-
tio; ut, *Vulgo placere non est vera,
sed falsa gloria.*

*Donc eris felix, multos numerabis amicos;
Nullus ad amissas ibit, amicus opes.*

Verba J. A. D. L. J.
Quid est Commutatio?

Est contrarietas in sensu, cum
verborum inversione; ut, *Edere o-
portet, ut vivas; non vivere, ut
edas.*

Quid est Inversio?

Quando ostendimus signum vel
argumentum, quod contra nos af-
fertur.

Sancti Blasii

Parviti dym. oppono.

vidi ego jactatas vid. Mus.

p 10

Quum sit vobis dñi contrare
vobis vobis sententia amplifi,
cui vobis.

Et istius Contrarietatis in
vobis sensu, vobis vobis
in vobis.

Quia Christus sedet a dextris
Patri, vobis vobis vobis
vobis vobis Argument, vobis

was in den rind außgebrast word,
vor rind drit us, et yloy d'm
et mundo ce

Beatus est ventus y Guu. n.
Hystoria Figur, welche die so
an fchreit, was gesagt worden,
und d'ist d'is d'ab j'niye j'et
welch' d'ist d'ist d'ist d'ist d'ist
zu j'og.

Wenn man d'ist d'ist d'ist d'ist
d'ist d'ist d'ist d'ist d'ist d'ist
d'ist d'ist d'ist d'ist d'ist d'ist
d'ist d'ist d'ist d'ist d'ist d'ist

d. papa d'ist d'ist d'ist d'ist d'ist d'ist

Wenn man d'ist d'ist d'ist d'ist d'ist d'ist
d'ist d'ist d'ist d'ist d'ist d'ist d'ist
d'ist d'ist d'ist d'ist d'ist d'ist d'ist
d'ist d'ist d'ist d'ist d'ist d'ist d'ist

tertun
lusti jo
inveru
pelissen

Est,
est, &
neum
ille leg
nand
Reipu

Cun
jici pe
que d
Ros. c
quod i
teram
scium a

Q
Cun
go ob

fertur, pro nobis facere; ut, *Sepe-
lulisti solus; igitur occidisti!* Potest
inverti sic: *Imo si occidissem, non se-
peliissem!*

Quid est Correctio?

Est, quæ tollit id, quod dictum
est, & pro eo id, quod magis ido-
neum videtur, reponit; ut, *Quas
ille leges tulit; si modo leges nomi-
nanda, ac non faces urbis, & pestes
Reipublica.* Cic. *De Somniis.*

Quid est Occupatio?

Cum id, quod ab adversario ob-
jici posse putamus, anticipamus at-
que diluimus; ut, Cic. pro Sext.
Rosc. *Credo ego vos, Judices, mirari,
quod ipse juvenis, non autem illi ve-
terani Oratores, ad defendendum Ro-
scium adscendo &c.*

Quid est Paradiastole?

Cum distinguuntur ea, quæ vul-
go ob affinitatem confundi solent;
ut,

ut, *Non sapiens, sed astutus, non fortis, sed audax, non parcus, sed avarus est.*

Quid est Anthypophora?

Est contraria illatio, cum videlicet objectio refutatur opposito argumento firmiore; ut: *Difficilis est ratio belli gerendi: at plena fidei, plena pietatis.* Cic.

Ex Loco Comparatorum & Similium.

Quid est Comparatio?

Quando substantiam cum substantia, aut accidens cum accidente conferimus; ut, *Alexandrum & Caesarem, Oleam & Vitem, Somnum & Mortem.*

Quid est Similitudo?

Cum ad illustrandum id, de quo sermo est, petitur similitudo ab iis, quæ fuerunt, fiunt, aut natura casive

a

αυτιποθέου, Subinifero.

Es ist eine conträre Subinifering,
wenn, wie die von Kossel'sche
relativität wird mit einem entgegen
gesetzten Grund begründet.

Wenn wir eine Substanz mit
einer Substanz oder im Accidens
mit dem Accidens vergleichen.

Wenn das zu relationen, von welcher
die Substanz ist, ein Gleichnis, aber
einigen zu gewissermaßen, welche
gewissen, was die von dem
Natur

und Zufall in der Natur sind;

Es ist ein Drey in einem
ling contrarium u. inter
fundenen Casus

Es ist ein Drey in einem
Solus, die nostris velut quibus
instat et: quibus modo

siue r
dam sol
ceptoris
sufficit.
Vel:
repallul
tur; sic
renascit
Q
Est c
collatio
sum, e
Israelau
Vel:
vetulis
sic amic
ponendi.
esse debe
satieta

Est affi
vocem v

siue rebus insunt; ut, *Quemadmodum sol unus omnibus lucet; ita Praeceptoris vox una discipulis omnibus sufficit.*

Vel: Quemadmodum arbor excisa repullulat, evulsa vero non fruticatur; sic malum, si penitus tollas, non renascitur.

Quid est Dissimilitudo?

Est contrariorum & differentium collatio; ut, Cognovit bos possessorem suum, & asinus praesepe domini sui; Israël autem me non cognovit. Esa. I. 3.

Vel: Non, quemadmodum equis vetulis teneros anteponeere solemus, sic amici novi veteribus sunt anteponendi. Non enim amicitiarum esse debent, sicut aliarum rerum, satietates. Cic. in Laelio.

Quid est Imago?

Est assimilatio concisa, facta per vocem velut, quasi, instar, similis &c.

*lis &c. ut: Johannes aquila instar
supra caelestes orbis erectus.*

*Vel: Restitit Aeneas, claraq; in luce resulsit,
Os humerosq; Deo similis. Æn. I.*

Quid est Parabola?

*Est similitudo longior, qua fusiùs
conferuntur res genere seu natura
dissimiles; ut Matth. XIII, Verbum
Dei comparatur semini, quod in agro
spargitur, & pro natura soli vel nul-
lum, vel aliquem, vel copiosum fru-
ctum fert.*

Quid est Exemplum?

*Est rei gestæ ad aliquid persvaden-
dum commemoratio; ut: Pericu-
lum est, ne quemadmodum Marii &
Syllæ, ita Pompeji & Caesaris dissi-
dium laceret Rempublicam.*

Quid est Plasis? in Datz

*Est rei non vere, sed quasi actæ
aut agenda expositio; ut, Quaro,
si te*

Matth 10. Trödfu ling, die in
Klang, in. In kalßer die
Caribw

na papaw consero.

Es ist ein Congro Vergleichung,
wenn das Wasser mehr in einem
von denen in das in einem
eingelassen, und gelassen werden.

Es ist ein Vergleichung einer
zusetzten Sache, wie zu person,
denn, in dem Wort der Zübingen.

â platw fingo.

Es ist ein Vortrag in dem nicht
unabhängiger Best. sondern die
gleichsam gelassen oder gelassen werden
müssen.

si te hodie domum tuam redeuntem, coacti homines & armati non modo limine tectog₂ adium tuarum, sed primo aditu vestibulog₃ prohibuerint, quid acturus sis? Cic. pro Cæcin.

Quid est Prosopopœia?

Cum rebus inanimatis & mutis personam sermonemque tribuimus, aut mortuos tanquam vivos, aut absentes tanquam præsentem introducimus. Ita Cic. in I. Catilin. Patriam inducit cum Catilina sic colloquentem: *Nullum jam tot annos facinus exstitit, nisi per te; nullum flagitium sine te &c.*

Quid est Sermocinatio?

Cum homini affingimus sermonem instituto præsentem convenientem; ut, Ad Herenn. *Sapiens, qui omnia Reipublica causa suscipienda pericula putabit, saepe ipse secum loquitur: Non mihi soli, sed etiam at-*

H

que

que adeo multo potius natus sum patria: Vita, quæ fato debetur, saluti patria potissimum solvatur. Aluit hæc me; tuto atque honeste produxit usque ad hanc ætatem &c.

Quæ deniq; Figure ad Ordinem ac Dispositionem imprimis pertinent?

Transitio, Digressio, Rejectio, Revocatio.

Quid est Transitio?

Cum ab eo, quod diximus, transitimus ad aliud, quod dicendum superest; ut, *Quoniam de genere belli dixi, nunc de magnitudine pauca dicam.* Cic.

Quid est Digressio.

Est alicujus rei, quæ tamen ad utilitatem causæ pertinet, extra ordinem excurrens tractatio. Sic in Ciceronis Verrina VI. occurrit digressio de *Raptu Proserpine*; & Virgilius

vid. de his pag 21

Übergang

Wann wir von denjenigen, was
uns gesagt haben, zu denjenigen
Leuten, was noch zu sagen
übrig ist.

~~Übergang~~ Übergang

Es ist uns Absicht, uns zu
erinnern, dass, wenn wir
zu den Leuten der Zeit
gehen.

gilius in fine Lib. I. Georg. digressionem facit ad *Prodigia*, quæ *Cæsari* mortem denunciarunt.

Quid est Rejectio?

Cum dicendum aliquid in alium locum vel tempus rejicitur; ut Cic. pro L. Manil. *Sed de Lucullo dicam alio loco &c.*

Quid est Revocatio?

Cum, quia longiores aliqua in re fuimus, orationem ad principium revocamus; ut, *Sed nimis multa hac de re: quare in gyrum contraham orationem.* Vel: *Sed quæ dilabor? Revoco me ad id, quod propositum mihi est &c.*

Hæc de Tropis & Figuris Rhetoricis sufficient.

